

УДК 327

Остап'як В. І.*

КИТАЙ КРІЗЬ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Проводиться дослідження розвитку однієї з найбільших та найпотужніших країн Східної Азії. Автор здійснює спробу проаналізувати подальший розвиток зазначеної країни в глобальному форматі. Розглянуто позиції та системи впливу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та посилення геополітичного авторитету Китаю в Азії. Зазначено провідну роль Китаю після розпаду біполярного світу та його суперництво з США і Російською Федерацією. Аналізується комплекс соціальних, політичних та економічних реформ КНР, що призвів до збільшення її ваги в системі міжнародних відносин. Підкреслено потребу ефективного вивчення й використання китайського досвіду в політичному житті України.

Ключові слова: глобальні проблеми, трансформації, централізоване управління, КНР, Російська Федерація, Україна.

The study of the development of one of the biggest and most powerful East Asian countries has been conducted. The author has attempted analyze further development of the mentioned country on a global basis. The positions and systems of influence in Asia-Pacific and strengthening of the Chinese geopolitical authority in Asia have been studied. The leading role of China after dissolution of the bipolar world and its competition with the USA and Russian Federation has been mentioned about. A complex of social, political, and economical reforms in the PRC that led to strengthening of its weight in the international relations system has been analyzed. A necessity of effective study and utilization of Chinese experience in Ukrainian politics has been emphasized.

Key words: global problems, transformations, centralized administration, PRC, the Russian Federation, Ukraine.

Проводиться исследование развития одной из крупнейших и мощнейших стран Восточной Азии. Автор делает попытку проанализировать дальнейшее развитие указанной страны в глобальном формате. Рассмотрены позиции и системы влияния в Азиатско-Тихоокеанском регионе и усиление геополитического авторитета Китая в Азии. Отмечено ведущую роль Китая после распада биполярного мира и его соперничество с США и Российской Федерацией. Анализируется комплекс социальных, политических и экономических реформ КНР, что привел к увеличению ее веса в системе международных отношений. Подчеркнуто необходимость эффективного изучения и использования китайского опыта в политической жизни Украины.

Ключевые слова: глобальные проблемы, трансформации, централизованное управление, КНР, Россия, Украина.

* кандидат політичних наук, викладач кафедри історії політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Постановка проблеми. Утворення нових силових центрів, що формуються на базі економічних компонентів та використовують сучасні політичні імперативи задля розширення власної гегемонії, завжди було і буде пріоритетним у дослідженні міжнародних відносин. Особливо важливо в сучасній українській політичній аналітиці досліджувати досвід східних держав, що протиставляють і впроваджують власні альтернативні концепції розвитку на противагу західним – ліберально-демократичним. Після впровадження ризикованих реформ Мао Цзедуну Китай спромігся здійснити доволі стрімкий економічний стрибок, котрий також привів і до посилення політичного впливу цієї країни не тільки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР). Російський дослідник А. Попов вважає, що система номенклатури працює як основний інструмент контролю Компартії Китаю (КПК) над ідейно-політичними та соціально-економічними процесами в країні [1; с. 232].

Досліджуючи фактори, завдяки яким Китай здійснив настільки сміливий політико-економічний експеримент, варто зазначити і те, що він є доволі ефективним. Бачимо, що в сучасних процесах глобалізації східно-азійський регіон посідає ключові позиції, саме тому дослідження цього досвіду і застосування його в українській політичній парадигмі може мати визначальний характер. Сьогодні показало, що потужні демократії західного типу (в тому числі країни Північної Америки) здають свої військові, економічні та політичні інтереси перед натиском «східного тигра». Також здається цікавим висвітлити проблеми комунікацій нашого «східного сусіда» Росії в аспекті формування нового центру сили, сконцентрованого в АТР. Отож, маємо намір в умовах сучасних політичних викликів проаналізувати, як саме Китай спромігся здійснити настільки ризиковану, проте в світлі останніх подій доволі ефективну економічну і політичну реформу, що призвела до зміцнення його позицій на світовій арені. Потрібно також згадати і про той вплив, який КНР справляє на Російську Федерацію, а відтак опосередковано й на нашу державу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження, що торкаються феномену розвитку КНР та її успіхів на світовій арені, проводили та проводять чимало дослідників. Ця тема в сучасній науковій думці є широко представленою і буде досліджуватися й надалі, позаяк Китай спромігся вміло, використовуючи власні ресурси, досягти чималого прориву у всіх внутрішніх та зовнішніх сферах свого буття. Серед українських дослідників у цьому векторі вважаємо цікавими праці Ю. Пахомова, Ю. Павленка, А. Гальчинського, та ін. Серед закордонних дослідників цікавими є дослідження П. Сабатєєва, К. Паттена, С. Крейга, М. Титаренко, М. Потапова і т.д.

Китай у сучасних умовах глобалізації та розвитку АТР стрімко змінюється. Як зазначає Є. А. Макаренко, масштабність і швидкоплинність трансформацій спричинить появу нових лідерів, нових викликів міжнародному співтовариству, нових підходів до розуміння безпеки існування цивілізації [2]. У сучасних умовах розвитку КНР здійснює якісний стрибок в економічному, політичному, воєнному та інших аспектах, а також завдяки впровадженню ефективних механізмів інтеграції в новітні союзи АТР. Використовуючи моделі новітніх союзів, які включають в себе КНР, Японію, Корейську Республіку та ін., вдається пристосувати АТР до новітніх умов, за якими об'єднуються ЄС та ЄврАзЕС. Можна сказати, що у всіх сучасних союзів, котрі утворюються під впливом глобалізації, є дещо спільне, і це не тільки зближення задля економічної, політичної і військової переваги. Об'єднання в союзи, блоки чи інші форми співпраці, також є способом зберегти власну національну ідентичність, котру, на думку автора, можна зберегти завдяки об'єднанню з собою подібними. Бачимо, що створення нових макрополітичних союзів виступає не тільки способом глобалізації, а й способом запобігання глобалізації, тобто такі союзи стимулюють збереження власної ідентичності кожної країни. Хоча збереження ідентичності

і відбувається (в таких форматах, як ЄС, ЄврАзЕС та ін.) воно все ж піддається впливу глобалізації і трансформується.

У сучасному світі Китай намагається відігравати домінуючу роль після розпаду біполярного світоустрою. КНР спромоглася виробити ефективну систему протидії процесам європеїзації східного світу, на відміну від Японії, котру полонила американська культура і звичаї після другої світової війни. «Східний тигр» також агресивно і жорстко почав діяти проти континентальних сусідів, зокрема Росії. Цікавою склалася ситуація в Тибетському автономному районі, де Пекін, сповідуючи політику жорсткого тиску спромігся власне культурне надбання «конфуціанства» протиставити класичному тибетському буддизму. Про агресію, спрямовану на Тибет, також може свідчити арешт 300 тибетських жителів після смерті Мао Цзедуна [3]. Основною рисою культури Китаю звісно виступає застосування так званих «Стратагем» – тактик поведінки, сформованих і імплементованих у культуру східного суспільства.

Відносини в форматі Китай – Росія – АТР, до недавнього часу формувалися під пильним наглядом США [4]. Та після утвердження Пекіном економічної гегемонії в світі і після виходу Китаю переможцем з усіх «торгових воєн», як в локальному, так і в глобальному масштабах, «східний тигр» трансформувався в найвпливовішу державу регіону, а в майбутньому має всі шанси стати центром нової світової політики, сформованої на засадах економічного та культурного факторів. Сьогодні Китай разом з Росією відіграють значний вплив у світлі останніх подій у Сирії. Можна окреслити і певну зацікавленість Китаю в посиленні свого тиску, зокрема на політику країн СНД, можна в першу чергу згадати таку країну, як Казахстан, котра в силу власного геополітичного розташування намагається зберегти самотуню ідентичність під тиском Росії та КНР.

Як система, що вдало функціонує та виконує свою економічну програму з врахуванням власної самоідентичності «конфуціанського типу», якій вдається поширити політичний вплив далеко за межі власних кордонів, Китай є надзвичайно цікавим. Повчальним також видається модерновий підхід КНР до вироблення власних стратегій на світовій арені, та вдало трансформована власне філософська концепція «неоконфуціанства», поєднаного з політичним комунізмом, легізмом та капіталістичним підходом до формування економіки на мікро- і макро- рівнях. Також треба підкреслити, що Пхеньян (а при чому тут столиця КНДР, може йдеться про офіційний Пекін?) вдало поборов наслідки масштабної економічної кризи, зумівши негативні та деструктивні тенденції перетворити та використати на свою користь. Поставивши питання, як КНР досягнула такого якісного стрибка та вдалої модернізації, варто згадати, що:

- використавши прагматичний суто китайський підхід, комуністична верхівка «піднебесної» проголосила політику відкритості та прозорості;
- здійснивши соціально-економічну реформу, процес поступового та постійного реформування під впливом глобалізації став невід'ємною складовою частиною китайської економічної політики (якась логічна невідповідність!);
- держава попри проведення економічних реформ, також реформувала і зміцнювала воєнно-промисловий комплекс, що дало змогу зміцнювати власні позиції, як на АТР так і в глобальному масштабі загалом;
- та найосновніше, Китай, модернізуючи ключові елементи власної політичної та економічної систем, також вдало трансформував ідеологічну складову. В питаннях ідеологічної складової віддзеркалюється політична система «конфуціанства», що допомагає підтримувати легітимність влади у цій державі.

Отже, бачимо, що КНР вдало використала зміни зовнішнього (глобального) середовища, проводить політику модернізації економіки, м'яку зміну ідеологічної системи та її

політичної складової, виробила концептуальний підхід, який базується на швидкому та гнучкому рефлексуванні на міжнародні і глобальні виклики. При цьому варто зазначити, що Пхеньян (при чому тут знову столиця Північної Кореї!) проводить зміни та аналізує глобальні тенденції в рамках часу, не частково, а постійно. Постійний аналіз міжнародної ситуації та прогностика майбутніх подій, дозволяють Китаєві влучно та швидко реагувати на всі зміни політики міжнародних акторів.

Варто зазначити, що в нашій державі треба використовувати досвід провідних країн світу у виробленні власної політичної стратегії, зокрема в українській політиці буде цікавим досвід такої держави як Китай. Україні також буде корисна співпраця з КНР, так як ця держава, здійснюючи пошук нових джерел сировини, економічних ресурсів, концентруватиме свою політичну увагу також і на нашій країні. Пекін зумів за відносно короткий проміжок часу, перетворити країну з відсталою економікою на регіонального лідера та сформував новітній центр сили глобального рівня, що здатен конкурувати з США. Проте в країні «східного тигра» присутні безліч проблем, головними з яких є величезний розрив між різними соціальними класами та велика кількість бідного населення. Низка внутрішніх конфліктів усередині держави загрожує всьому регіону, зокрема АТР, чим можуть скористатися країни конкуренти [5].

Україна може вдало використати своє геополітичне становище та стати одним з партнерів Китаю. Партнерство в різних сферах соціального, економічного та політичного життя може надати нашій країні значних геополітичних дивідендів і забезпечить зміцнення під призмою збереження самоідентичності.

Видається ефективним у реаліях нашого суспільства застосувати досвід Китаю, для побудови міцної української держави на поприщі соціально-економічних, культурних і політичних перетворень, а також для зміцнення культурної та духовної систем країни [6]. Україна може і повинна накопичувати знання та досвід інших держав для вироблення власних ефективних стратегій розвитку в сучасній світ-системі. Використання новітніх напрацювань, а також застосування досвіду інших держав в нашій країні з частковим їх трансформуванням під суто українські реалії має дати вагомі переваги в сфері політичного, економічного і духовного життя нашої самобутньої цивілізації.

Українська держава здатна, накопичивши досвід, здійснити якісний прорив у політико-соціальній, економічній сферах, ставши «новим форпостом» у парадигмі розвитку країн Центрально-Східної Європи. Від КНР наша держава може запозичити та впровадити:

- досвід використання та трансформації політичних й ідеологічних підсистем, що дозволить ефективно реагувати на прояви глобалізації;
- вміння змінювати економічну та соціальну орієнтацію держави, що виробить ефективні механізми протидії зовнішнім кризовим викликам;
- ефективні механізми модернізації військово-промислового комплексу, котрий забезпечить гідний рівень безпеки в регіональному та глобальному масштабах;
- напрацювання у популяризації власної самобутньої культури та духовної сфери життя, які можуть дати поштовх для зміцнення процесів самоідентифікації в середині країни, так і за її межами;
- якісний підхід в усіх сферах політико-соціального життя, який дозволяє гідно рефлексувати на всі без винятку деструктивні і конструктивні прояви глобалізації.

Бачимо, що використання досвіду провідних зарубіжних країн та країн, що мають значний вплив у системі регіонального розвитку, є досить цікавим для нашої держави зокрема. Також нам здається цікавим досвід виходу з складної політико-соціальної кризи

такої держави як Китай [7]. Саме КНР, знаходячись у достатньо складному геополітичному просторі, будучи враженим низкою внутрішніх перманентних криз та зовнішніх загроз, виробила і впровадила ефективну систему розвитку. Збудувавши ефективний механізм рефлексування на виклики зовнішнього геополітичного простору, Пекін вивів країну з стану кризового ексцесу, здійснивши значний політико-соціальний, економічний і культурний прорив. Вивчення цього досвіду та запровадження його в українських реаліях, на нашу думку, має бути досить цікавим. Україна, як молода держава, має використовувати досвід провідних країн світу у виробленні власної стратегії розвитку під призвою глобалізації.

Висновки. Дослідження трансформаційних процесів КНР є досить складним і важко аналізованим явищем. Проте ми вважаємо, що саме такий формат досліджень є доволі ефективним та цікавим для нашої держави, зокрема в контексті останніх подій на світовій арені. Наростання локальних конфліктів у сучасному світі несе низку загроз, котрі мають глобальний характер. Тому вивчення досвіду інших країн та застосування його в українській політиці є одним з доволі ефективних засобів вироблення власної стратегії та концепції розвитку. Це дозволить нашій державі підходити до будь-яких процесів регіонального, локального масштабу під призвою глобалізації і дозволить ефективно оцінювати весь комплекс глобальних загроз.

Список використаних джерел

1. Попов А. П. Политические системы и политические режимы в Китае в XX веке / А. П. Попов. – М. : Экзамен, 2007. – 216 с.
2. Макаренко Є. А. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози / Макаренко Є. А., Ожеван М. А., Рижков М. М. та ін. – К. : Центр Вільної преси, 2006. – 916 с.
3. Statement of His Holiness the Dalai Lama on the Eighteenth Anniversary of the Tibetan National Uprising Day, 10 March 1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tibet.net/en/ohhdl/statements/10march/1977.html.
4. Шевчук О. В. Зовнішньополітична стратегія США та РФ щодо КНР: автореф. дис. д-ра політ. наук: 23.00.04 / О. В. Шевчук; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. – К., 2009. – 33 с.
5. Каганець О. Тибет і Китай: півстоліття протистояння / О. Каганець. – Газета «День». – №40. – 2009. – 11 березня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.day.kiev.ua/290619?idsource=270949&mainlang=ukr.
6. Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_Book/Poslannya_2011.pdf.
7. Віктор Янукович: Китай є головним партнером України в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/20457.html>.